

МОНГОЛ УЛСЫН СТАНДАРТ

Ангилалтын код: 13.020

Байгаль орчин, Газар шорооны ажлын үед үржил шимт хөрс хуулалт , хадгалалт	MNS 5916 : 2008
Environment Requirements for fertile soil removing and its temporary storage during the earth excavation	MNS 4917:2000-ын оронд

Стандартчилал, Хэмжилзүйн Үндэсний Зөвлөлийн 2008 оны 11 дүгээр сарын 27-ний өдрийн 61 дүгээр тогтоолоор батлав.

Энэхүү стандарт нь 2009 оны 02 дугаар сарын 01-ны өдрөөс эхлэн хүчинтэй.

Энэхүү стандартын шаардлагыг заавал мөрдөнө.

1 Зорилго

Энэхүү стандартын зорилго нь газар шорооны ажлын үед үржил шимт хөрсийг хуулах, хадгалахад тавих шаардлагыг тодорхойлоход оршино.

2 Хамрах хүрээ

Энэхүү стандарт нь үйлдвэр, уурхайн техник эдийн засгийн үндэслэл, төсөл боловсруулах, уул уурхай, барилгын болон бусад газар шорооны ажлын үед шимт хөрсийг хуулах, хадгалахад хамаарна.

3 Норматив ишлэл

Энэхүү стандартад дараах иш татсан баримт бичгүүдийг хэрэглэв. Он заасан ишлэлийн хувьд зөвхөн иш татсан ишлэлийг, он заагаагүй ишлэлийн хувьд тухайн стандартын хамгийн сүүлийн хэвлэл (нэмэлтийн хамт)-ийг хэрэглэнэ. Үүнд:

- MNS 5915:2008, Байгаль орчин. Уул уурхайн үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаагаар эвдэрсэн газрын ангилал;
- MNS 5917:2008, Байгаль орчин. Уул уурхайн үйлдвэрийн үйл ажиллагаагаар эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт. Техникийн ерөнхий шаардлага;
- MNS 2305:1994, Хөрс. Дээж авах, савлах, тээвэрлэх, хадгалах журам;
- MNS 3310:1991, Хөрс. Хөрсний агро-химийн үзүүлэлтийг тодорхойлох.

4 Нэр томьёо, тодорхойлолт

Энэ стандартад MNS 5914:2008 стандартад заасан нэр томьёо, тодорхойлолтыг хэрэглэнэ.

5 Шимт хөрсийг хуулахад тавих ерөнхий шаардлага

5.1 Шимт хөрсийг тухайн ордыг ашиглах ТЭЗҮ, байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын нарийвчилсан үнэлгээний тайланд тусгаснаар тухайн жилийн уулын ажлын төлөвлөгөөнд тусгаж, бусад газар шорооны ажлын үед холбогдох төсөл баримт бичигт зааснаар хуулж тараах буюу хадгална.

5.2 Үржил шимт хөрс нь цацраг идэвхт элемент болон хүнд металл, хортой

MNS 5916 : 2008

бодисын үлдэгдэл зөвшөөрөгдөх хэмжээнээс ихгүй агуулсан байна.

5.3 Үржил шимт хөрс нь барилга, үйлдвэрийн хог хаягдал, чулуу, хайрга, хатуу зүйлийн үлдэгдлээр бохирдоогүй, хордлого, халдвар тараах (эпидемиолог) аюулгүй байна.

5.4 Хөрсний төрөл, дэд төрөл, үүсэл, бүтцийг тогтооход хөрсний том масштабын зургийг ашиглана.

5.5 Цэвдэгтэй, тайга ойн бүс, цөл, цөлөрхөг бүсэд хамаарах газар шимт хөрс хуулах нормыг хэсэгчлэн тогтооно.

5.6 Дайргархаг, хайргархаг, чулуурхаг бүтэцтэй ба хүчтэй угаагдсан хөрсөнд шимт үеийг хуулах норм тогтоохгүй болно.

5.7 Үржил шимт болон шимэрхэг үеийн хөрс хуулах V_{sh} (m^3) нормыг дараах томъёогоор тооцно.

$$V_{sh} = H_{sh} * S$$

Энд:

H_{sh} – шимт хөрс хуулах дундаж зузаан, м-ээр;
 S - хуулах талбай, m^2 -аар.

5.8 Үржил шимт болон шимэрхэг үе бүхий хөрс хуулах $P_{sh}(t)$ жингийн нормыг дараах томъёогоор тооцно.

$$P_{sh} = H_{sh} * S * Y_{sh}$$

Энд: Y_{sh} - шимт хөрсний нягт, t/m^3

5.9 Үржил шимт болон шимэрхэг хөрсийг хуулах зузааныг тогтооходоо төслийн ТЭЗҮ болон БОНБНҮ-ний тайланд тусгаснаар авна.

6 Шимт хөрсний бүтэц, шинж чанарт тавих шаардлага

6.1 Шимт хөрсний хэв шинж, ялзмагийн агуулга, уусмалын орчин, нягтын үзүүлэлтийг байгалийн бүсээс хамааруулан 1-р хүснэгтэд үзүүлэв.

1-р хүснэгт - Шимт хөрсний үндсэн үзүүлэлт

№	Байгалийн бүс	Хөрсний хэв шинж	Ялзмаг агуулалт,%	Хөрсний орчин, рН	Механик бүрэлдэхүүн	
1	Нуга	Нугын ялзмагт глейт	2,0-12,1	6,0-12,5	Шавранцар, дунд шавранцар	
		Нугат намгийн глейт	4,7-38,6	6,4-8,6	Шавранцар	
		Аллювийн намгийн глейт	1,5-20,7	5,7-9,6	Шавранцар, дунд шавранцар	
		Аллювийн нугын глейт	2,3-10,7	5,4-7,0	Шавранцар, дунд шавранцар, хөнгөн шавранцар	
		Аллювийн ширэгт	2,2-7,5	6,4-8,4	Шавранцар, дунд шавранцар, хөнгөн шавранцар	
		Улын нугын	7,6-10,7	5,7-8,6	Шавранцар, дунд шавранцар	
2	Уулын хээр	Өндөр уулын хээрийн хүрэн	4,4-7,9	6,7-8,6	Дунд шавранцар, шавранцар	
		Хар шороон	6,6-9,2	6,3-8,7	Дунд шавранцар, шавранцар	
		Хүрэн шороон	Хар хүрэн	2,7-4,0	6,3-9,0	Дунд шавранцар, шавранцар
			Хүрэн	1,3-2,6	6,5-8,1	Шавранцар, хөнгөн шавранцар
			Цайвар хөрс	0,5-1,5	8,3-9,1	Хөнгөн шавранцар, элсэрхэг
3	Ойт хээр	Ойн ширэгт	4,9-8,9	5,8-8,1	Шавранцар, дунд шавранцар	
4	Хээр	Хар хүрэн	3,0-5,0	6,2-8,8	Дунд шавранцар	
		Хүрэн	2,4-6,1	6,3-9,6	Шавранцар, дунд шавранцар, хөнгөн шавранцар	
		Цайвар хүрэн	1,9-4,2	6,3-9,6	Дунд шавранцар, хөнгөн шавранцар	
5	Цөл	Цөлийн хүрэн бор	0,21-1,9	8,4-9,3	Хөнгөн шавранцар, элсэрхэг	
		Цөлийн цайвар бор	0,3-1,5	8,1-9,5	Элсэрхэг	
		Цөлийн бор саарал	0,1-0,3	8,1-10,9	Элсэнцэр	

6.2 Катион солилцооны багтаамжид солилцооны натрийн жингийн хувь нь хар шороо, хар хүрэн, хүрэн хөрс ба саарал хөрсөнд 5 % -иас ихгүй, сул ба дунд зэрэг хужиршсан ойт хээр, хээрийн бүсийн хөрсөнд 15 % хүртэл, хуурай хээр хагас цөлийн хөрсөнд 10 % хүртэл байна.

6.3 Хөрсний шимт үед буй усанд уусдаг хортой давснуудын жингийн хувь нь хөрсний жингийн 0,25 %-иас ихгүй, хөрсний шимт үеийг усалгаа бүхий талбайд ашиглах тохиолдолд түүнд буй усанд уусдаг хортой давсны хувь 0,5 %-иас ихгүй байна.

6.4 Хөрсний 0,1 мм-ээс доош ширхэг бүхий хэсгийн жингийн хувь нь 8 % -иас 21 % хүртэл, голын татам, хуучин гольдрол, адаг, усалгааны сувгийн орчмын элсэн хурдаст 5 % -иас 10 % байна.

6.5 Хөрсний нягт $1,0 \text{ г/см}^3$ –ээс $1,3 \text{ г/см}^3$ байна.

7 Шимт хөрсний хадгалалт

7.1 Шимт хөрсийг ажлын явцад шууд хэрэглэхгүй тохиолдолд тусгай талбайд овоолж хадгална.

7.2 Шимт хөрсний овоолгыг салхинд хийсэх, усанд автах, хужиртах, хатуу биет, чулуу, барилгын болон бусад хаягдалд дарагдаж бохирдохоос хамгаалах, урьдчилан сэргийлэх ажлыг хэрэгжүүлнэ.

7.3 Хоёр жилээс дээш хугацаагаар хадгалах шимт хөрсний овоолгын дээд гадаргуу, хажууг хэлбэршүүлж олон наст өвслөг ургамал тарина.

7.4 Шимт хөрсийг овоолгод удаан хугацаагаар хадгалах тохиолдолд овоолгын гадна талаар салхины хамгаалалт хийж гадарга хэсгийг ургамалжуулна.

7.5 Шимт хөрсний овоолгын байршил, хэлбэр хэмжээ нь түүний хамгийн сайн хадгалагдах нөхцөлийг хангасан байна. Өндөр нь 5 м-ээс илүүгүй байна.

7.6 Тухайн аж ахуйн нэгж нь шимт хөрсний хадгалалт, хамгаалалт, тордолтын бүртгэл, хяналтыг хийнэ.

ТӨГСӨВ.